

КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА ХУДОЖНІХ ОСНОВ АРХІТЕКТУРИ

УДК 711

Б.С. Черкес, І.А. Дида

КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА ХУДОЖНІХ ОСНОВ АРХІТЕКТУРИ

© Черкес Б.С., Дида І.А., 2001

Викладені основні завдання та роль кафедри в навчальному процесі на архітектурному факультеті, здобутки наукової та творчої діяльності кафедри протягом останніх років.

An account of the main task and role of the Chair in the educational process in the Department of Architecture is given, and the research and creative work of the Chair during the recent years is presented.

У комплексі спеціальної професійної підготовки студентів архітектурного факультету кафедра історії та художніх основ архітектури займає особливе і дуже вагоме місце. Головне завдання кафедри полягає в тому, щоб забезпечити формування в усіх майбутніх випускників-архітекторів необхідної їм загальної бази професійних архітектурних знань та навичок на належному рівні, що є обов'язковою передумовою їх успішної діяльності на усіх посадах, де передбачено застосовувати працю архітектора.

Потрібно, насамперед, виробити у студентів відчуття високого рівня мистецького смаку, передати їм основи професійних знань та навичок формування мистецьких композицій в галузі архітектурного проектування, навчити komponувати і виконувати графічно архітектурні креслення й невеликі проекти. Необхідно забезпечити глибоке вивчення студентами історичних процесів розвитку архітектури, прищепити їм вміння застосовувати нагромаджений світовий архітектурний досвід у своїй власній професійній творчій діяльності. Нарешті, кафедра має забезпечити практичне оволодіння студентами навичками малювання, моделювання та скульптури. Теоретичні знання й практичні навички, що їх кафедра передає студентам, разом формують необхідну передумову для вивчення студентами інших спеціальних розділів архітектурного проектування, а також для того, щоби всі предмети навчальної програми студент вмів сприймати з творчих позицій архітектора і професійно застосовувати ці знання в практичній роботі.

Протягом всієї університетської підготовки архітекторів у Львові, в навчальному процесі вивчення комплексу загальних архітектурних предметів завжди отримувало належне йому вагоме місце. Проте в організаційному аспекті становище часто змінювалось залежно від умов, відповідно до конкретної кадрової ситуації тощо. В певні періоди викладання навчальних предметів, які входять у цикл, часом доручалось тим чи іншим кафедрам, але від самого початку існування львівської архітектурної вищої школи воно завжди відбувалось в повному обсязі та на відповідному рівні.

Сучасна кафедра історії та художніх основ архітектури була сформована у 1990 році в процесі реформування колишньої кафедри рисунка та живопису. Остання була створена у

1971 році під час відновлення тоді у Львівській політехніці окремого архітектурного факультету. Завідувачем кафедри рисунку і живопису з 1971 до 1987 року був доцент Р.М. Липка. З 1987 року кафедрою керує професор Б.С. Черкес, з ініціативи якого кафедра одержала нову назву і розширила коло наукових пошуків та навчальних дисциплін.

Тепер кафедра поєднує чотири основні навчальні підрозділи, які на сьогодні склалися. Перший підрозділ формують навчальні дисципліни, які дають студентам знання з історії архітектури та мистецтва, приділяючи особливу увагу досягненням України в цій царині. Другий підрозділ становлять навчальні предмети, спільна мета яких полягає в тому, щоб дати студентам загальні основи знань і навичок, які разом створюють передумови для вирішення різноманітних творчих задач з архітектурного проектування. Сюди входить теоретичне і практичне вивчення класичних і сучасних архітектурних форм, вміння застосувати їх у просторових та локальних композиціях, засвоєння загальних правил архітектурного проектування, виховання в студентів доброго архітектурного смаку. Третій підрозділ становить цикл навчальних дисциплін, спрямованих на прищеплення майбутнім архітекторам вміння і навичок вільно та в належному обсязі володіти методами й технікою професійного архітектурного малюнка, живопису й скульптури. Четвертий підрозділ виник на кафедрі недавно у зв'язку з тим, що в 1998 році на архітектурному факультеті Львівської політехніки було відкрито підготовку спеціалістів з напрямку „Мистецтво”, які вивчають дизайн. Для Львівської політехніки, яка є вищим навчальним закладом технічного профілю, підготовка митців є зовсім новою справою, але потреба в тому однозначно впливає з необхідності забезпечувати мистецьке конструювання й оформлення промислових виробів відповідно до сучасних ринкових умов. Організовувати й методологічно спрямовувати створення цієї спеціальності, налагоджувати співпрацю з суміжними кафедрами інших факультетів доручено кафедрі історії та художніх основ архітектури, враховуючи наявний у неї досвід, науково-творчу спроможність та кадровий склад.

Навчальні дисципліни циклу історії архітектури здавна викладаються на архітектурному факультеті, мають традиції, що сягають в далеке минуле. Викладачі кафедри намагаються не розгубити накопичений досвід, збагативши його одночасно використанням сучасних технічних засобів ілюстрування матеріалу. Серед викладачів, що ведуть заняття з історії архітектури, є один професор, три доценти, вісім кандидатів архітектури. В рамках дисципліни “Історія архітектури та містобудування” на кафедрі приділяють належну увагу викладанню історії української архітектури. В цьому напрямку працюють професор Б.С. Черкес, доцент Г.П. Петришин та в. о. доц. І.А. Дида. Ними було також розроблено і впроваджено в навчальний процес програму нового теоретичного курсу „Архітектурні традиції України”, який викладають на першому курсі магістерської підготовки. З цієї дисципліни вже розроблено та опубліковано конспект лекцій „Архітектура народного житла в Україні”, наступні готуються до випуску. Недавно на кафедрі відновили викладання навчальної дисципліни „Історія мистецтва”. Цей предмет веде доцент О.І. Ремешило–Рибчинська, яка розробила робочу програму курсу і успішно займається його методичним забезпеченням. Велику методичну роботу проводить на кафедрі доцент Т.М. Клименюк. Вона написала та опублікувала цілий ряд методичних посібників та конспектів лекцій для методичного забезпечення курсів історії архітектури та містобудівництва, а також архітектурного проектування на першому курсі. Викладачі кафедри проводять методичну роботу з метою вивчення та популяризації архітектурних пам'яток Львівської політехніки. У 2001 році було опубліковано конспект лекції „Головний

корпус Львівської політехніки”, що містить основний довідковий та ілюстративний матеріал, який стосується цієї пам’ятки архітектури. Всі викладачі, котрі ведуть розділ дисциплін з циклу історії архітектури, займаються науковою та методичною роботою, мають багато публікацій в українських та закордонних наукових виданнях, виступають на наукових конференціях. Тематика наукових досліджень викладачів кафедри в основній масі вписується в проблематику загальної історії архітектури та історії української архітектури зокрема, в тому числі в аспекті перспектив їх подальшого розвитку. При активній участі кафедри в останні роки було проведено ряд міжнародних наукових конференцій. Серед них Міжнародний семінар „Архітектура і ідеологія”, Міжнародний симпозіум „Архітектура Галичини ХІХ-ХХ ст.”, за матеріалами якого у 1996 році було видано збірник наукових праць „Архітектура Галичини ХІХ-ХХ ст.” під редакцією Б. Черкеса, М. Кубеліка і Е. Гофер, Міжнародна конференція „Юліан Захарієвич і значення його діяльності напередодні ХХІ століття”, присвячена 100-річчю з дня смерті Ю. Захарієвича у 1998 році. На кафедрі відкрита аспірантура. За останні два роки під керівництвом проф. Б.С. Черкеса та доц. Г.П. Петришин було успішно захищено три кандидатські дисертації, а саме: С. Лінди (керівник – проф.Б.С. Черкес), О. Олешко (керівник – доц.Г.П. Петришин) та Х. Бойко (керівник – доц. Г.П. Петришин). Ще кілька дисертаційних робіт, керівниками яких є проф. Б.С. Черкес та доц. Г.П. Петришин, перебувають на завершальному етапі підготовки до захисту.

Кафедра історії та художніх основ архітектури відповідає також за проведення практикуму з архітектурних обмірів після закінчення першого курсу. Під час цієї практики студенти знайомляться з методикою обмірів історичних архітектурних об’єктів, збагачують свої знання з історії архітектури. На ґрунті архітектурних обмірів за ініціативою завідувача кафедри ІХОА професора Б.С. Черкеса і завідувача кафедри історії та архітектурних обмірів Віденського технічного Університету професора М. Кубеліка розвинулася плідна співпраця кафедр. Студенти з Австрії разом із студентами нашого архітектурного факультету у 1998 році провели докладні архітектурні обміри замку в с. Підгірці. Пізніше у Відні було зроблено комп’ютерне опрацювання результатів цих обмірів, а в жовтні 1999 року в приміщенні Львівської картинної галереї відкрилася виставка обмірних креслень Підгорецького замку, що викликала значний резонанс в засобах масової інформації. З боку нашої кафедри роботою керувала доцент О.І. Ремешило-Рибчинська, яка продовжує організацію щорічної практики на базі замку в Підгірцях. У 1999 та 2000 роках на запрошення Національного відділу культури Польщі група студентів львівського архітектурного факультету брала участь в архітектурних обмірах тирольської забудови в Єленьогурській котловині, де відбувалася інтердисциплінарна практика з опрацювання історико-реставраційної проблематики регіону. Є домовленості про проведення спільних з закордонними партнерами обмірних практик в цьому і в наступних роках. Такі заходи не тільки сприяють підвищенню ефективності навчання, але й приносять багато користі в плані розширення світогляду студентів, зміцнення міжнародної співпраці в галузі архітектури в майбутньому.

Ще один напрямок навчальної роботи кафедри – це створення відповідної практичної та теоретичної бази для успішної творчої діяльності в галузі архітектурного проектування. В рамках цього завдання кафедра проводить практичні заняття з архітектурного проектування та об’ємно-просторової композиції на першому курсі всіх спеціальностей та спеціалізацій факультету. Основне методичне завдання навчальних дисциплін „архітектурне проектування” та „об’ємно-просторова композиція” – підготувати студента до само-

стійного виконання архітектурного проекту, а саме, навчити його володіти графічними та тональними засобами виявлення архітектурної форми, умовного зображення елементів стафажу та антуражу, допомогти засвоїти правила та вимоги до складу і оформлення аркушів архітектурного проекту, навчити творчо мислити, грамотно підходити до композиції архітектурного об'єкту, до використання кольору, враховувати особливості сприйняття різних геометричних форм. На заняттях з архітектурного проектування та композиції студент вперше зустрічається з необхідністю самостійно запроєктувати невеликий, простий функціонально об'єкт і зобразити його за всіма правилами архітектурного проектування. Значну частину програми займає оволодіння технікою макетування з паперу, ознайомлення з особливостями фронтальної, об'ємної та об'ємно-просторової композицій. Крім того, в рамках цих предметів проходить ближче знайомство з архітектурними стилями (завдання „Архіленд”), вивчення особливостей класичної ордерної системи. Це пов'язує згадані вище практичні заняття з теоретичними курсами історії мистецтва і історії архітектури та містобудування, котрі читають викладачі кафедри на першому курсі. Викладачі, які ведуть архітектурне проектування, мають власний досвід практичної архітектурної роботи, а більшість з них поєднує викладання з архітектурною творчістю, беручи участь в архітектурних конкурсах, виконуючи проекти реальних об'єктів.

Заняття з дисципліни „рисунок, живопис та скульптура” проводяться протягом всіх чотирьох років підготовки бакалавра архітектури. Особливістю програми художньої підготовки архітекторів на кафедрі ІХОА є орієнтація на класичну академічну систему художньої освіти. Велика увага надається опануванню техніки рисунку та живопису, вивченню пропорцій людини, вмінню зображувати фігуру в різних ракурсах, графічному та живописному портрету. Враховуючи потреби майбутньої професійної діяльності студентів, в програму включено також значний відсоток завдань, що стосуються архітектурної тематики – натюрморти з класичними архітектурними деталями, замальовки інтер'єрів, історичні архітектурні споруди та ансамблі. Літня живописна практика після закінчення другого курсу присвячена темі пейзажу з архітектурними об'єктами. Крім того, програмою художньої підготовки передбачено завдання на короткочасні начерки фігури людини, а також замальовки природних об'єктів з їх подальшою графічною стилізацією. Ці завдання безпосередньо спрямовані на те, щоб навчити студентів грамотно і творчо підходити до графічного оформлення архітектурних проектів. Заняття з дисципліни „рисунок, живопис та скульптура” ведуть спільно викладачі з художньою освітою та викладачі – архітектори. Це сприяє наближенню художньої підготовки студентів до потреб майбутньої професії. Всі викладачі, що ведуть заняття з художньої підготовки архітекторів, самі багато працюють творчо, виставляють свої твори на художніх виставках як регіонального, так і державного та міжнародного рівнів.

Навчання студентів за напрямом „Мистецтво” (спеціальність „дизайн”) було організовано на архітектурному факультеті недавно. Підготовку спеціалістів-дизайнерів на кафедрі очолює доктор мистецтвознавства, професор О.Я. Боднар, що має багатий досвід як наукової, так і творчої роботи в галузі архітектурного проектування. Тепер за напрямом „Мистецтво” навчаються вже три курси студентів. Випуск бакалаврів за цією спеціальністю планується на наступний рік. В програмі підготовки дизайнерів велику частину складають мистецькі дисципліни. Крім того, студенти слухають теоретичний курс історії мистецтва, архітектури і дизайну, який веде доктор мистецтвознавства, професор М.Є. Станкевич, отримують теоретичну базу для майбутньої творчої діяльності на заняттях з конструктивної

геометрії, кольорознавства, технічної естетики, ергономіки, оздоблювальних матеріалів, основ архітектури, а поєднують практичні навички художньої творчості з теорією дизайну на заняттях з дисципліни „художнє проектування”. В майбутньому спеціальність „дизайн” планується виділити як окрему випускаючу кафедру архітектурного факультету.

Кафедра історії та художніх основ архітектури є відкритою для міжнародної співпраці в галузі вищої архітектурної освіти. Міжнародні зв'язки кафедри зміцнюються значною мірою завдяки активній діяльності завідувача кафедри професора Б.С. Черкеса, який, крім Національного університету „Львівська політехніка”, є одночасно почесним професором Технічних університетів у Відні (Австрія), Дармштадті (Німеччина), тісно співпрацює з Академією Мистецтв у Берліні і з Нідерландським архітектурним інститутом (Роттердам). Професор Б.С. Черкес в різний час читав лекції у Віденському технічному університеті, у Вищій технічній школі в Аусбурзі, в Нідерландському Архітектурному інституті, в Технічному університеті в Дармштадті та ін. На його запрошення для студентів архітектурного факультету Львівської політехніки читали лекції професори архітектури з Відня, Праги, Кракова, Амстердама та інших міст Європи. Викладачі кафедри за останні роки проходили наукові стажування в рамках спільних міжнародних програм. Зокрема, протягом останніх років доцент Г.П. Петришин була на науково-дослідницьких стипендіях в Віденському технічному університеті та в інституті ім. Гейдера в Марбурзі, доцент О.І. Ремешило-Рибчинська стажувалась в інституті ландшафтної архітектури при Віденському Технічному університеті, деякі викладачі побували у Віденському ТУ в рамках реалізації довготривалої програми співпраці по обміну викладачами та студентами. Кафедра співпрацює з закордонними науковими організаціями, зокрема з Центром охорони історичного ландшафту в м. Варшаві, з яким проводяться спільні дослідження архітектурної спадщини, а в руслі програми „Містознавство Галичини”, над якою від кафедри працює доцент Г.П. Петришин, при сприянні Історичної комісії Австрійської Академії наук отримано грант від фонду Сороса „Відродження” для підтримки Центру історичного містознавства. Завдяки цьому під керівництвом доцента Г.П. Петришин було виконано обстеження вибраних історичних міст, проведено два семінари „Книга міст Галичини” і видано у 1999 році збірник наукових праць „Книга міст Галичини”.

В майбутньому така міжнародна наукова співпраця буде розвиватися, сприяючи навчальному процесу на факультеті.